

PIECELIES UN NOBALSO! KĀ ES/MĒS VARAM VEICINĀT PILSONU LĪDZDALĪBU VĒLĒŠANĀS?

Ievads

Problēmas formulējums

Katrai valstij un pašvaldībai ir sava vara. Šai varai ir divas puses: tā var kalpot un palīdzēt sabiedrībai un tās interesēm, vai tā var vērsties pret tām. Demokrātiskās valstīs un pašvaldībās pilsoniskā līdzdalība ir ārkārtīgi svarīga. Šī līdzdalība ir iespēja. Iespēja valsts un pašvaldību pilsoņiem piedalīties svarīgos valsts vai pašvaldības lēmumos. Šī pilsoņu līdzdalība ir demokrātijas pamatu pamats.

Latvijas pašvaldību vēlēšanās piedalās ļoti maz balsstiesīgu pilsoņu, arī Jelgavas novadā, kur pēc novadu reformas 2021. gada 1. jūlijā apvienoja Jelgavas novadu ar Ozolnieku novadu redzams, ka 2021. gadā no 23640 balsstiesīgajiem piedalījās tikai 6873 iedzīvotāji, kas ir 29,07% , 2017. gadā no 17068 Jelgavas novadā un 6904 Ozolnieku novadā balsstiesīgajiem piedalījās 9888 iedzīvotāji, pēc šiem datiem redzam, ka vēlētāju vēlme doties uz vēlēšanām mazinās.

Starp tiem, grupa, kura vismazāk piedalās vēlēšanās ir jaunieši vecumā no 18 līdz 24, tā ir teikts Latvijas Universitātes veiktajā vēlētāju līdzdalības pētījumā. Jaunieši netic, ka tieši ar viņa balsi ir iespēja mainīt nākotnes lēmumus. Jaunieši uzskata, netiek pietiekami iepazīstināti ar partijām, un viņa vecuma grupa nav partiju mērķauditorija. Jauniešiem nav ne mazākas idejas kā iesaistīties līdzdalībā, tāpēc to atmet, kas pazemina vēlētāju skaitu kā arī apdraud demokrātiju. Pētāmajā pašvaldībā – Jelgavas novadā – visas šīs situācijas ir patiesas, un viena partija ir pie varas jau vairākus gadus, pētot Centrālās vēlēšanu komisijas statistikas datus un aplūkojot 2013., 2017. un 2021. gadu redzams, ka uzvar Latvijas Zemnieku savienībā (iepriekš Zaļo un Zemnieku savienība).

Meklējot informāciju par jauniešu iesaisti vēlēšanās ir tapis raksts <https://www.lsm.lv/raksts/dzive--stils/vecaki-un-berni/petniece-zema-jauniesu-iesaiste-politika-ir-visas-pasaules-problema.a474334/> kur konstatē, ka jauniešos trūkst motivācijas un informācijas, kas, ja tiktu dota, iespējams palielinātu iespēju, ka balsstiesīgs pilsonis ies un piedalīsies vēlēšanās. Arī apkārtējie cilvēki ir faktors jaunieša izvēlē būt aktīvam pilsonim. Ja jaunieša ģimenē ir uzskats, ka iesaiste līdzdalībā ir lieka, jo tas neko nemaina, arī jauniešis iegūs šo uzskatu un nepiedalīsies vēlēšanās. Jo vairāk vienaudži būs aktīvi un piedalīsies vēlēšanās, jo lielāka iespēja, ka jauniešis vēlēšies piedalīties un meklēs informāciju. Vai šī motivācija un informācija būtu jāatrod pašam jauniešim? Vai partiju informācijai jābūt apkopotai vienā, brīvi pieejamā vietā, piemēram mājaslapā vai afišās? Kas jādara jauniešim un pašvaldībai, lai palielinātu pilsoņu līdzdalību?

Dati un to skaidrojums

Mūsaprāt, problēmas sakne atrodas izglītībā. Pēc jaunās kompetenču pieejas "Skola2030" 9. klasē tiek pārrunāts temats 9.3. "Kā pilsoniskā līdzdalība palīdz risināt pretrunas sabiedrībā informācijas laikmetā?", kurā viens no apakštematiem ir vēlēšanas. Tematā tiek pieminēta pilsoņu līdzdalība, bet netiek stāstīts par to kā jaunieši var pats iesaistīties jau esot skolas laikā, piedaloties skolēnu pašpārvaldē vai kādām no organizācijām, kas strādā ar jauniešiem.

Jaunieši vispār nav informēti par savas balss svarīgumu un par to kā pilsoņu līdzdalībai ir milzīga loma demokrātijā un pārmaiņu īstenošanā. Problēmu saasina arī tas, ka jaunieši, pēc skolas pabeigšanas, nezina pie kā griezties, lai šo informāciju iegūtu.

Problēmu palielina politisko partiju mērķauditorijas. Lielākajai daļai no partijām, gados vecāki cilvēki ir to mērķauditorija. Reklamēšana notiek pa vairāk vecmodīgiem veidiem, piemēram pasts. Lai gan arī jaunieši izmanto pastu, ir iespēja, ka viņi dzīvo ar vecākiem vai uzskata, ka šīs reklāmas ir domātas vecākiem un senioriem, bet ne priekš viņiem, piemēram, sociālie mediji, kuros ir jauniešu vairākums, kā arī deputātu kandidāti nedod solījumus, kas palīdzētu jauniešiem. Šis, kopā ar iepriekšējo cēloni, pilnībā neļauj jauniešiem veikt piemērotāko izvēli un var ietekmēt vēlēšanu rezultātus, jo jaunieši nav informēti par visām izvēles iespējām.

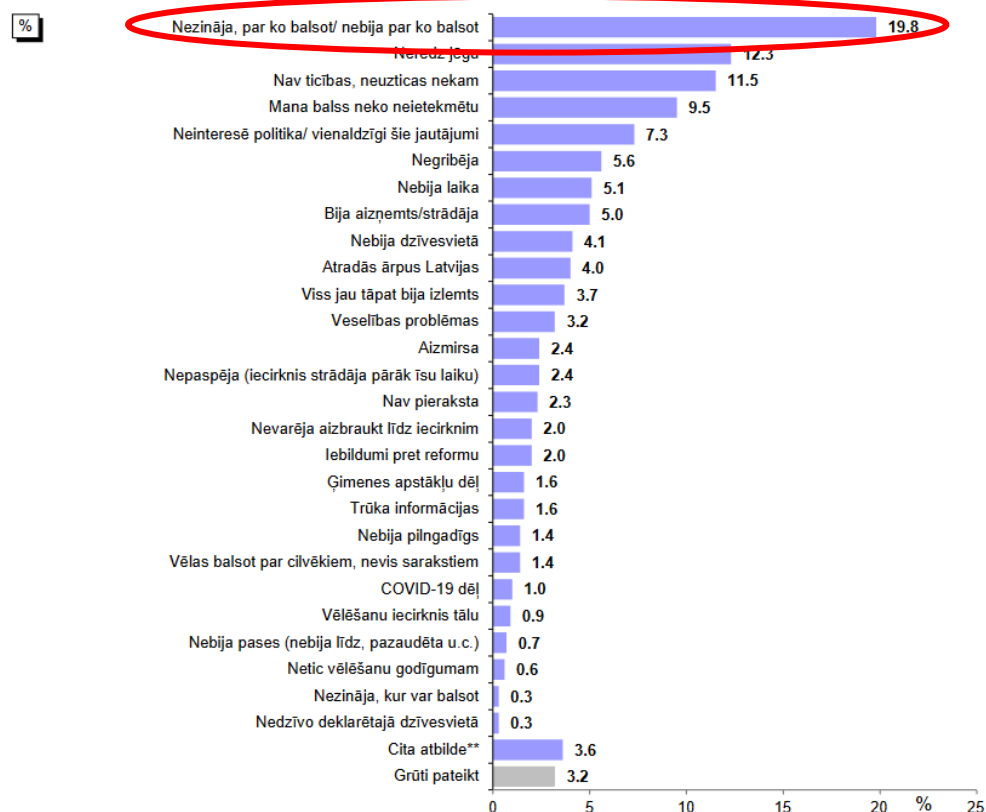
Jauniešu apkārtējo cilvēku uzskati arī ir ļoti svarīgs faktors, kas ietekmē paša jaunieša izvēli. Ja ģimenes locekļi uzskata, ka iet vēlēties ir bezjēdzīgi, jo tas neko nepanāks, arī pats jauniešis nākotnē var izvēlēties neiet balsot, jo ģimene nav nekad to darījusi. Pretstatā, ja jaunieša draugi vai ģimenes locekļi ļoti aktīvi iesaistās līdzdalībā arī jauniešis to gribēs darīt. Diemžēl, jauniešu līdzdalība ir ārkārtīgi zema.

Jauniešiem ir grūti uzzināt par partijām un to mērķiem arī caur pašvadītu veidu, jo nav vienas, apkopotas un brīvi pieejamas vietas, kur varētu pārskatīt visas partijas, to ideoloģijas, mērķus un citu informāciju. Vietne, kas visvairāk pielīdzinās nosauktajam ir lv.wikipedia.org Latvijas politisko partiju uzskaitījums, bet daudzām partijām ir pieejama minimāla informācija un raksti var būt kļūdaini vai viltus ziņas. Protams, šis arī nozīmē, ka jauniešiem ir pašam jāatrod šī informācija.

Balstoties no Centrālās vēlēšanu komitejas aptaujas, 2021. gada pašvaldību vēlēšanās, vecumā no 18 līdz 24 nobalsoja tikai 37% no aptaujātajiem. Lai gan nav minēts precīzais iemesls šai vecuma grupai, aptuveni 20% no *visiem* aptaujātajiem atbildēja, ka nemaz nezina, par ko balsot. Šis apliecina to, ka viņiem nav sniegta pietiekama informācija par partijām un to kandidātiem vai par vēlēšanu procesu. Aptaujājām skolas skolēnus. Skolēni skaidroja, ka sociālo zinību priekšmetā netika pieminētas vēlēšanas vai pilsoņu līdzdalības nozīme, kas ir svarīgs aspekts, lai dotos vēlēties paši vai mudinātu to darīt apkārtējos. Tikai daži skolēni atzina, ka seko līdzī vai iesaistās pilsoņu līdzdalībā. Kā arī tikai aptuveni 30% no skolas skolēniem izprot vēlēšanu procesu. Tikai 10% skolēni zina dažādas partijas un to ideoloģijas.

Iemesli, kāpēc nepiedalījās pašvaldību vēlēšanās

"Lūdzu, raksturojiet galvenos iemeslus, kāpēc Jūs NEPIEDALĪJĀTIES šajās 5.jūnijā notikušajās pašvaldību vēlēšanās!"

Apskatot un pārrunājot partiju reklāmas un to metodes var konstatēt, ka tikai maza daļa no partijām izmanto internetu vai sociālos medijus, kā reklamēšanas platformu. Ievācot informāciju no skolēnu vecākiem un vecvecākiem, var uzzināt, ka partijas regulāri izmanto pastu kā reklamēšanas veidu, kā arī solījumi saistās ar pensijām vai citiem atvieglojumiem priekš vecākas cilvēku grupas. Runājot ar skolēniem uzzinājām, ka gandrīz neviens nepazīst partijas vai kādus mērķus tās vēlas sasniegt. Balstoties no Centrālās vēlēšanu komitejas aptaujas, 2021. gada pašvaldību vēlēšanās, vecumā no 18 līdz 24, 12% aptaujāto vēlas, ka būtu vairāk informācija par partijām un to deputātu kandidātiem, lai motivētu iet balsot. 4% no aptaujātajiem arī minēja, ka vēlējās, lai būtu vairāk info par vēlēšanas procesa kārtību.

X3. Lūdzu, raksturojiet, kas Jūs būtu motivējis piedalīties pašvaldību vēlēšanās?

		nesvērts skaits	kol %
Lūdzu, raksturojiet, kas Jūs būtu motivējis piedalīties pašvaldību vēlēšanās?	Ja vēlēšanu iecirknis būtu tuvāk mājām	30	9.9%
	Ja vēlēšanu iecirknis strādātu ilgāk	27	8.9%
	Ja būtu vairāk informācijas par vēlēšanām, piedalīšanās kārtību	12	4.0%
	Ja būtu atsūtīts individuālais uzaicinājums piedalīties vēlēšanās	13	4.2%
	Ja būtu vairāk informācijas par partijām, deputātu kandidātiem	38	12.3%
	Ja būtu labāki deputātu kandidāti	72	23.3%
	Ja nebūtu jābalso par politiskajām partijām, to apvienībām, bet varētu balsot par vēlēšanu apvienībām	31	10.1%
	Ja nebūtu riska inficēties ar COVID-19	13	4.3%
	Ja ievēlētu deputāti, partijas, pildītu priekšvēlēšanu solījumus	92	30.3%
	Ja būtu iespēja atsaukt ievēlētos deputātus, kuri strādā slikti vai zaudējuši uzticību	80	26.1%
	Ja varētu balsot par kandidātiem no dažādiem sarakstiem	74	24.4%
	Ja kandidāti, kuri saņēmuši daudz svītrojumus, netiktu ievēlēti par deputātiem vai iecelti augstos amatos	79	26.0%
	Ja nebūtu notikusi administratīvi teritoriālā reforma (t.i., deputāti būtu jāvēl pašvaldībā, kāda tā bija pirms reformas)	25	8.2%
	Cits faktors	17	5.3%
	Mani nekas nebūtu varējis pamudināt piedalīties šajās vēlēšanās	78	25.3%
	Vēlēšanās nepiedalījos, jo viss apmierina un negribēju neko mainīt	13	4.2%
Grūti pateikt/NA	17	5.5%	
Total	308	232.3%	

Bāze: LR pilsoņi, kuri nepiedalījās 2021.gada 5.jūnija pašvaldību vēlēšanās, n=308

Protams arī motivācija braukt un balsot ir ļoti svarīga. Gandrīz 10% no balsstiesīgiem pilsoņiem, kas nepiedalījās vēlēšanās minēja, ka justos vairāk motivēti balsot, ja vēlēšanu iecirknis atrastos tuvāk mājām, iespējams, ka motivēt balsot mudinātu arī attālinātās iespējas, ka jaunietis, kurš dzīvo digitālajā laikmetā varētu nobalsot elektroniski.

Intervējam arī Kalnciema vidusskolas skolotājus. Viens no skolotājiem minēja, ka, ja mēs gribam kā mēs gribam, ir jāiet uz vēlēšanām un jāveic atbildīga izvēle. Ja cilvēks neiet uz vēlēšanām, tad viņš nedrīkst sūdzēties, ka viss ir slikti. Skolotājs arī piemin, ka zina par ko balsot, jo interesē, kas notiek pasaulē un Latvijā, kā arī to pārrunā ar vidusskolniekiem. Skolotājs arī uzskata, ka jauniešiem uz vēlēšanām doties traucē tas, ka viņi klausās jau no mazotnes ko runā ģimenes locekļi, un tos pašus uzskatus nākotnē daļa. Vēl viens skolotājs stāsta, ka dodas uz vēlēšanām, jo var notikt, kas notika Jelgavas novadā. Iedzīvotāji neaizgāja uz vēlēšanām, un tika ievēlēti tādi deputāti, kam rūp tikai savs pagasts nevis viss novads. Skolotājs arī uzskata, ka mūsdienu jaunatne dzīvo tagadnē, un maz domā par nākotni. Vēl viena skolotāja piemin, ka jauniešiem vajadzētu izmēģināt kā ir būt deputātam, piemēram, sociālo zinību stundā, klasē izveidot vēlēšanas.

2022.gada septembrī skolā notika skolas prezidenta vēlēšanas un imitētas 14. Saeimas vēlēšanas. Skolas prezidenta vēlēšanās piedalījās skolēni no 1. – 12. klasei, bet improvizētajās 14.Saeimas vēlēšanās piedalījās skolēni no 7. – 12. klasei un skolotāji. Šī pieredze ļāva skolēniem iejusties vēlēšanu gaisotnē un iespējams, dodoties mājās mudināt vecākus doties uz vēlēšanām.

Foto no skolas mājas lapas

No intervijām var secināt, ka uzskats, ka jaunieša izvēli ietekmē arī apkārtējie cilvēki, nav nepopulārs. Intervijās arī pieminēti veidi, kā motivēt jauniešus iet uz vēlēšanām.

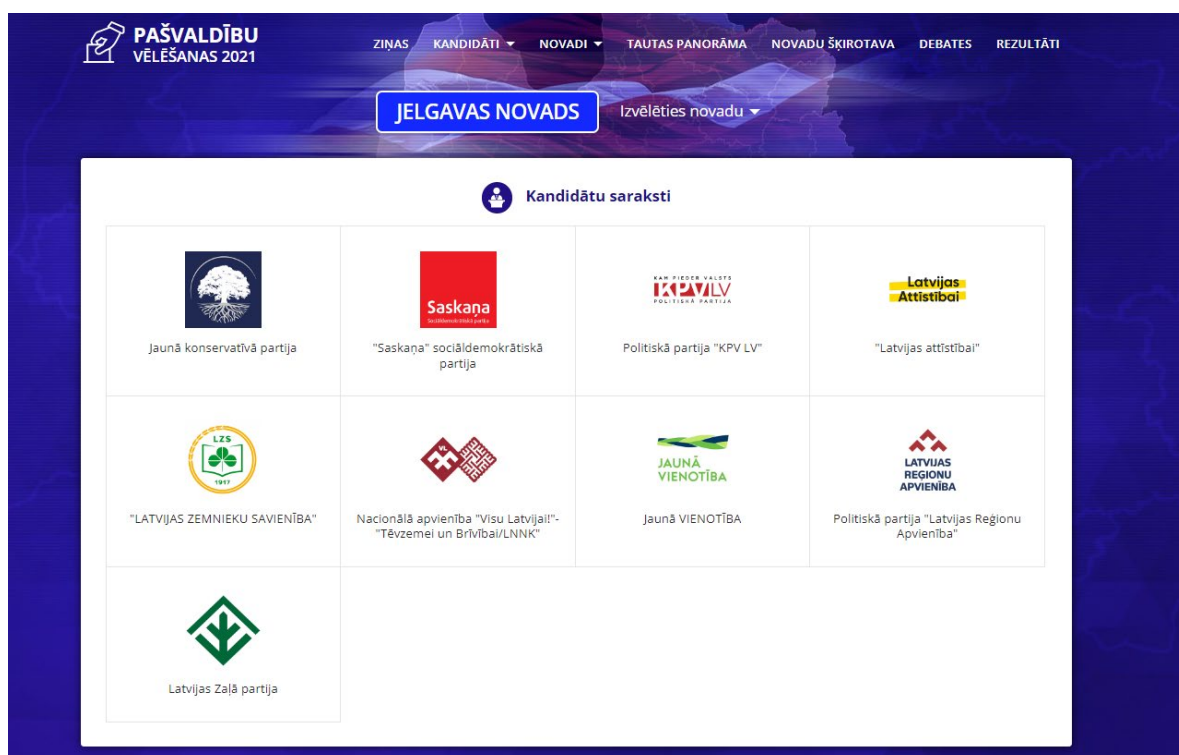
Klikšķinot uz saites tiksiet novirzīts uz failiem.lv , kur var noklausīties un noskatīties intervijas ar skolotājiem: [Kalnciema vidusskola](https://failiem.lv)

Risinājumi jauniešu līdzdalībai

Pēc nelielas meklēšanas internetā, ierakstot google.lv meklētājā atslēgas vārdus: Jelgavas novada partijas, atveras lsm.lv lapa un arī citās ir atrodama informācijas kādas partijas pārstāv Jelgavas novadu.

Mūsaprāt, rakstiem ir vajadzīga popularizēšana, vai pārveidošana, lai to izplatītu ar masu informācijas līdzekļiem vai sociālajos medijos, lai informētu jauniešus.

Var redzēt, ka attēlā ir pašvaldību vēlēšanās kandidējošās partijas, lai atrastu informāciju par katru ir jāklikšķina virsū, kur atveras logs ar informāciju.

Risinājumi, kas mudinātu jauniešus iesaistīties

- 1) Pārrunāt vēlēšanas un pilsoņu līdzdalību skolās vairāk. Izveidot tēmu priekš 9. klasēm un tad vēlāk priekš vidusskolas, kur 4-6 mācību stundu laikā tiek izpētīta vēlēšanu piedalīšanās procedūra, lielākās partijas un to mērķi, un izskaidrot pilsoņu līdzdalības svarīgumu. Sasniedzamais rezultāts: Izprot savas balsis lomu pilsoņu līdzdalībā. Izprot, kas ir aktīvs pilsonis un kā par tādu kļūt. Zina Latvijas lielākās politiskās partijas un to mērķus, ideoloģijas. Tēmas noslēgumā – klasē izveido vēlēšanas. Tiek izveidotas 3 partijas, katrā 5 skolēni. Pārējie ir pilsoņi. Partijas izvēlās līderus, ideoloģiju, veido kampaņas un solījumus, un izvirza kandidātus. Pēdējā mācību stundā notiek vēlēšanas, kur skolēni attēlo īstas vispārīgās, vienlīdzīgās, tiešās, aizklātās un proporcionālās vēlēšana.
- 2) Politiskas partijas paplašina mērķauditoriju, lai iekļautu arī jauniešus. Tās dodas uz vidusskolām un rīko diskusijas ar skolēniem, lai iepazīstinātu, ieinteresētu skolēnus ar savu partiju.

- 3) Partijas izveido sociālo mediju kontus un mājaslapas. Solījumi ietekmē arī jauniešus. Partijas var veidot jauniešu versijas, kurās var iestāties jaunieši.
- 4) Ģimene pārrunā ar jauniešu savus uzskatus.
- 5) Atbalsta un runā ar jauniešu, ja viņš nepiekrīt vai nesaprot. Jauniešiem arī jāizprot, ka viņš pats var veikt savas izvēles.
- 6) Jaunieši, kas ir iepriekš minētajās jauniešu partijās vai ir aktīvi pilsoņi, uzrunā citus vienaudžus. Ja jauniešs vēl mācās, viņš var uzņemties iniciatīvu un novadīt stundu par pilsoņu līdzdalību.
- 7) Pašvaldība, pilsēta, valsts popularizē vēlēšanas un jauniešu lomu tajās, iesaistot līdzdalības projektos.
- 8) Ierosināt pašvaldībām dibināt jauniešu partijas.

Informācijas avoti:

1. Centrālās vēlēšanas komisija www.cvk.lv
2. <https://www.lsm.lv/velesanas2021/novads/jelgavas-novads/partiju-saraksts>
3. <https://www.lsm.lv/raksts/dzive--stils/vecaki-un-berni/petniece-zema-jauniesu-iesaiste-politika-ir-visas-pasaules-problema.a474334/>
4. Skola2030 mācību programma
5. Google.lv
6. <http://www.kalnciemavsk.lv/jaunumi/1041>